

บทที่ 1 บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

ประเทศไทยจำเป็นต้องอาศัยมนุษย์หรือบุคคลที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูง เพื่อพัฒนาประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้าต่อไป โดยเฉพาะบุคคลในวัยเด็กจะเป็นผู้สืบทอดทุกสิ่งทุกอย่างจากผู้ใหญ่ เด็กจึงเป็นบุคคลที่ควรจะให้ความสนใจและเอาใจใส่ เมื่อตระหนักว่าเด็กมีความสำคัญต่อประเทศ ผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบเด็ก ได้ปฏิบัติต่อเด็กเหมาะสมกับความสำคัญของเขาหรือยัง โดยเฉพาะพ่อแม่ ครูอาจารย์ เพราะเด็กที่จะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่ดีนั้น ต้องมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีควบคู่กันไปด้วย ฉะนั้นการอบรมเลี้ยงดูจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ในการที่จะพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพต่อไปดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช(วารินทร์ ม่วงสุวรรณ, 2517)

"เด็กเป็นผู้ที่ได้รับช่วงทุกอย่างจากผู้ใหญ่ รวมทั้งภาระรับผิดชอบในการธำรงรักษาอิสระภาพ และความสงบสุขของบ้านเมือง ดังนั้นเด็กทุกคนจึงควรและจำเป็นที่จะต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างถูกต้องและเหมาะสม"

เด็กวัยเรียนเป็นวัยที่เด็กเริ่มที่จะเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ นอกบ้าน เด็กเริ่มที่จะพึ่งพาตัวเองและใช้เวลาส่วนมากอยู่นอกบ้านมากกว่าแต่ก่อนเช่น อยู่ที่โรงเรียน หรือเล่นกับเพื่อน ๆ ฯลฯ (Furman & Buhrmester, 1985 cited in Perry & Bussey, 1984) ซึ่งเพื่อมีความสำคัญต่อเด็กวัยนี้มาก เพราะเป็นคนที่เมื่อเด็กอยู่ใกล้แล้วจะรู้สึกสบายใจ ต้องการเล่นด้วยและรับรู้ถึงความรู้สึกของกันและกัน (Furman, 1982 cited in Perry & Bussey, 1984) เด็กจึงต้องการเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อนและกลุ่มเพื่อนจะมีความสำคัญต่อบทบาททางสังคมของเด็กและมีผลต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพของเด็กด้วย (Coie & Dodge, 1983; Rogosch & Newcumb, 1959) รวมทั้งสามารถทำนายถึงการปรับตัวเข้าสังคมของเด็กต่อไปเมื่อเขาโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตได้ (Cowen, Pederson, Rabigian, Lzzo & Trost, 1973; Paker & Asher, 1987) ซึ่งทักษะต่าง ๆ ทางสังคมของเด็กที่จะก่อให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในกลุ่มเพื่อนนั้นเด็กจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับตัวของเด็กเอง (Hartup, Glazer & Charlesworth, 1967) อีกทั้งพ่อแม่และแม่ยังเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อเด็กวัยนี้มาก เพราะเป็นบุคคลที่ให้การอบรมเลี้ยงดูพร้อมทั้งถ่ายทอดวิชาความรู้ ปลูกฝังค่านิยม ทักษะคติที่ดีงามให้แก่เด็ก

ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กนั้นพ่อแม่ก็ย่อมต้องการเห็นบุตรของตนเป็นคนดีในสังคม มีพฤติกรรมและความประพฤติเป็นที่ยอมรับของเพื่อน ๆ หรือบุคคลใกล้ชิด เพื่อเด็กจะได้อยู่ในสังคมอย่างมีความสุข พฤติกรรมเอื้อและตามสังคม (Prosocial Behavior) เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในหลายพฤติกรรม ที่จัดว่าเป็นพฤติกรรมที่สร้างสรรค์สังคม (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2529) และเป็นพฤติกรรมทางบวกที่ตอบสนองความต้องการของคนอื่น เพื่อให้ผู้อื่นมีความสุขโดยที่บุคคลนั้นไม่ต้องการผลตอบแทน (Radke-Yarrow & Zahn-Waxler, 1986) ซึ่งพฤติกรรมเอื้อและตามสังคม จะประกอบไปด้วยพฤติกรรมย่อยหลาย ๆ พฤติกรรมเช่น พฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือ พฤติกรรมการให้ความร่วมมือ พฤติกรรมการแบ่งปัน พฤติกรรมการให้และพฤติกรรมการตอบสนองต่อคนที่มีความทุกข์ (Weir & Duveen, 1981 cited in Dekovic & Janssens, 1992)

พฤติกรรมการให้ความร่วมมือหมายถึง พฤติกรรมของบุคคลในการทำกิจกรรมร่วมกับบุคคลอื่นซึ่งต่างก็มุ่งไปยังเป้าหมายเดียวกัน เพื่อการกระทำของคนหนึ่งสามารถบรรลุเป้าหมายของเขาได้ พฤติกรรมการให้ความร่วมมือถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมเอื้อและตามสังคม ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังคมที่ควรปลูกฝังให้เยาวชนไทย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม และพฤติกรรมการให้ความร่วมมือไม่ว่าจะเกิดขึ้นในระดับครอบครัว โรงเรียนหรือชุมชนก็ตามย่อมจะทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะได้ (ชุตดา จิตพิทักษ์, 2528)

ครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของสังคมที่จะสามารถปลูกฝังให้เด็กเห็นความสำคัญของพฤติกรรมการให้ความร่วมมือกันจากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว สิ่งเหล่านี้ทำให้เด็กตระหนักถึงความสำคัญของพฤติกรรมการให้ความร่วมมือ ซึ่งจะส่งผลให้เด็กนำไปใช้ในการร่วมมือกับหมู่คณะ เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน และทำประโยชน์ให้กับบุคคลอื่นและสังคมต่อไปในอนาคต (ชนาทิพย์ ละม่อม, 2535) ต่อมาโรงเรียนจะทำหน้าที่สอนและกลม่อมเกล้าเด็ก โดยครูจะมีหน้าที่สอนให้เด็กรู้ว่าหน้าที่ที่เด็กควรจะทำคืออะไร ให้รู้จักความรับผิดชอบส่วนบุคคลอื่น สิทธิ กฎเกณฑ์ของสังคมและการมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในโรงเรียน ซึ่งเด็กในวัยประถมศึกษาชั้นนี้จะเรียนรู้พฤติกรรมการให้ความร่วมมือจากการเล่นหรือการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล โดยเด็กจะเรียนรู้จากเพื่อนรุ่นเดียวกันในการเล่นที่จะเรียนรู้กติกาของกลุ่ม รู้จักแพ้ รู้จักชนะ รู้จักสมหวังและผิดหวัง (ไวยรัช เจียมบรรจง, 2523)

Schiamber (Schiamber, 1982 อ้างถึงใน ชนาทิพย์ ละม่อม, 2535) ได้กล่าวถึงเด็กวัยประถมศึกษาว่า ควรที่จะให้เด็กทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ตั้งแต่ 2-4 คน เพื่อให้เด็กเรียนรู้ในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น ซึ่งในการทำงานเป็นกลุ่มนี้จะช่วยพัฒนากระบวนการทางสังคมของเด็ก ทำให้เขาเรียนรู้ในการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น ซึ่งในการทำงานเป็นกลุ่มนี้จะช่วยพัฒนากระบวนการทางสังคมของเด็กทำให้เขาเรียนรู้ในการสร้างความสัมพันธ์กับเพื่อน และก่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึง

ประสงค์เช่นการเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การรู้จักให้ความร่วมมือกับผู้อื่น และการเรียนรู้ที่จะเข้าใจถึงความต้องการบุคคลอื่นเช่นกัน ทำให้เด็กเรียนรู้ถึงพฤติกรรมการให้ความร่วมมือกับบุคคลอื่น

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยเห็นว่าพฤติกรรมการให้ความร่วมมือเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมเอื้อและตามสังคมซึ่งเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์พฤติกรรมหนึ่ง ที่ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับเด็กในสังคมปัจจุบันที่มีการแข่งขันกัน และกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจซึ่งมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของทุกคน ทำให้ความเอื้อเพื่อ ความเห็นใจกันเหลือน้อยมาก เพราะต่างคนต่างดิ้นรนเพื่อที่จะเอาตัวรอด ซึ่งถ้าประสบปัญหาอย่างเช่นทุกวันนี้ย่อมมีผลกระทบต่อพฤติกรรมของเด็กซึ่งจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคตอย่างแน่นอน โดยเฉพาะในเด็กวัยเรียนผู้วิจัยเห็นว่าการอบรมเลี้ยงดูด้วยวิธีที่เหมาะสมเพื่อที่จะถ่ายทอดทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมที่ดีงามให้กับเด็กตั้งแต่วันนี้เป็นสิ่งที่ดีและควรกระทำเพื่ออนาคตที่ดีของเด็ก และเพื่อทรัพยากรที่มีคุณภาพของประเทศชาติต่อไป จึงได้ทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการให้ความร่วมมือกับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่เป็นปัจจัยที่สำคัญมาก เพราะพ่อแม่เป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อเด็กมาก และผลของการอบรมเลี้ยงดูและการสั่งสอนของพ่อแม่ ในการให้ความรัก ความอบอุ่นแก่เด็ก พุดชี้แนะให้เห็นถึงความสำคัญของพฤติกรรมการให้ความร่วมมือ ชักชวนให้กระทำพฤติกรรมที่เหมาะสมและทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กเห็นจะก่อให้เกิดพฤติกรรมเอื้อและตามสังคมและพฤติกรรมการให้ความร่วมมือในเด็กได้ดีที่สุด (Grusec & Kuczynski, 1980) ซึ่งถ้าพ่อแม่หรือผู้ปกครองทราบถึงรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่ดีที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อบุคคลอื่นในสังคมและส่งผลให้ เด็กเป็นบุคคลที่มีศักยภาพต่อไปในอนาคต รวมทั้งสามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นอย่างมีความสุขก็จะเป็นการดีทั้งตัวของเด็กที่จะเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพต่อไปฉะนั้นการศึกษาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูจึงมีความจำเป็นเร่งด่วนและเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าของประเทศชาติและสังคม ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ของพฤติกรรมการให้ความร่วมมือกับรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูในรูปแบบที่แตกต่างกัน เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เกี่ยวข้องทราบถึงรูปแบบของการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้องต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดู

วิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรของพ่อแม่ นั้นมีความสำคัญต่อการปลูกฝังลักษณะของบุคลิกภาพให้แก่บุตร เนื่องจากพ่อแม่เป็นผู้ใกล้ชิดเด็กตั้งแต่แรกเริ่มและวัยต่อ ๆ มา เพราะหน้าที่ที่สำคัญที่

สุดของครอบครัว คือการอบรมเลี้ยงดูบุตร เพื่อให้บุตรของตนมีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งผลผลิตของการอบรมเลี้ยงดูนี้จะเป็นเสมือนฐานรองรับบทบาทอื่น ๆ ต่อไป (จรรยา สุวรรณทัต, 2523)

สมพร สุทัศนีย์ (2530) ได้ให้ความหมายการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งทางวาจา และการกระทำ ส่งผลทำให้เด็กได้รับความรู้สึกถึงการกระทำดังกล่าว

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524) ได้กล่าวว่าการอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่ผู้ใกล้ชิดเด็กมีการติดต่อเกี่ยวข้องกับเด็ก ทั้งด้านคำพูดและการกระทำ ซึ่งเป็นการสื่อความหมายกับเด็กทั้งทางด้านความรู้สึก และอารมณ์ของผู้กระทำ ตลอดจนเป็นแนวทางให้ผู้เลี้ยงดูสามารถจะให้รางวัลและลงโทษเด็กได้ นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้เด็กดูแบบอย่างจากการกระทำของผู้เลี้ยงดูตนด้วย

กล่าวโดยสรุป การอบรมเลี้ยงดู หมายถึง การที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กทั้งทางตรงและทางอ้อม และเด็กก็รับรู้ถึงการกระทำ ที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองปฏิบัติต่อเขา

ด้วยเหตุที่การอบรมเลี้ยงดูเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการสร้างและพัฒนาบุคลิกภาพของเด็ก จึงมีผู้ทำการศึกษาค้นคว้าและวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูในแง่ต่าง ๆ ไว้มาก ซึ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูนั้นมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันออกไป แต่รูปแบบที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา คือรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู ตามแนวคิดของ Diana Baumrind (Baumrind, 1967 cited in Baumrind, 1971) โดยทำการศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูจากการสังเกตการณ์ปฏิสัมพันธ์ของพ่อแม่หรือผู้ปกครองกับเด็กก่อนวัยเรียน แล้วทำการวิเคราะห์องค์ประกอบของพฤติกรรมพ่อแม่ออกเป็น 2 มิติกว้าง ๆ คือ

1. มิติการเรียกร้องของพ่อแม่ (demandingness) โดยพิจารณาที่ระดับการเรียกร้องของพ่อแม่ที่ต้องการให้เด็กทำตามมาตรฐานที่ตั้งไว้โดยยึดพ่อแม่เป็นศูนย์กลางแสดงให้เห็นถึงระดับการควบคุมพฤติกรรมเด็กของพ่อแม่ ซึ่งพ่อแม่บางคนมีมาตรฐานกับเด็กสูง และมีการเรียกร้องให้เด็กทำตามมาตรฐานที่ตั้งไว้ ส่วนพ่อแม่บางคน เรียกร้องให้เด็กทำตามมาตรฐานเล็กน้อยและไม่ใช้อิทธิพลในการควบคุมพฤติกรรมของเด็ก

2. มิติการตอบสนองของพ่อแม่ (Responsiveness) เป็นการพิจารณาระดับการตอบสนองของพ่อแม่ ต่อความต้องการของเด็ก ซึ่งพ่อแม่บางคนจะให้การยอมรับและการตอบสนองต่อความต้องการของเด็ก โดยให้เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในขณะที่พ่อแม่บางคนจะปฏิเสธและไม่ตอบสนองต่อความต้องการของเด็ก

Baumrind ได้ผสมผสานระหว่างมิติการเรียกร้องของพ่อแม่กับมิติการตอบสนองของพ่อแม่ และได้ทำการจัดรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ออกเป็น 3 รูปแบบคือ

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบดูแลเอาใจใส่ (Authoritative) คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่สนับสนุนให้ลูกมีพัฒนาการตามวุฒิภาวะโดยกำหนดขอบเขตของพฤติกรรมให้เด็ก พ่อแม่จะให้เหตุผลและต้องการให้เด็กปฏิบัติตาม และเรียกร้องให้เด็กเชื่อฟัง แต่ในขณะเดียวกัน ก็ให้ความรัก ความอบอุ่น ให้คำชี้แนะ ให้เหตุผลกับเด็ก และเปิดโอกาสให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง รับฟังเหตุผลจากเด็ก และเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาภายในครอบครัว
2. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม (Authoritarian) คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ใช้อำนาจควบคุม มีความต้องการให้เด็กทำตามความต้องการของพ่อแม่สูง โดยไม่อธิบายถึงเหตุผล ถ้าเด็กไม่ทำตามความต้องการของตนจะถูกลงโทษ ในขณะเดียวกัน พ่อแม่ก็จะทำตัวห่างเหินและให้ความอบอุ่นแก่เด็กน้อย
3. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ (Permissive) คือ การอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่สนับสนุนและยอมรับในตัวเด็กมาก ปลดปล่อยให้เด็กทำตามความต้องการของตนเองโดยไม่กำหนดขอบเขต พ่อแม่ให้เด็กตัดสินใจทำอะไรได้ด้วยตัวเอง ให้การทะนุถนอมและไม่มีการเรียกร้องอะไรจากตัวเด็ก ให้ความอบอุ่นและควบคุมเด็กน้อย

ต่อมา Maccoby & Martin (1983) ได้ทำการศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูตามแนวคิดของ Baumrind ด้วยวิธีแยกมิติการอบรมเลี้ยงดูแต่ละแบบ ซึ่งพบว่า การอบรมเลี้ยงดูเป็นการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่กับลูก คือ มีการตอบสนองและมีการรับรู้ระหว่างพ่อแม่กับลูกโดยเด็กจะมีการรับรู้เพิ่มขึ้นตามพัฒนาการทางพุทธิปัญญา เริ่มจากในวัยทารกเด็กจะมีการรับรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์กับพ่อแม่ โดยเด็กจะรู้ว่าพ่อแม่จะตอบสนองต่อความต้องการของตน ขณะเดียวกันเด็กจะได้รับความรัก ความอบอุ่น ทำให้เกิดความไว้วางใจ ซึ่งจะอยู่ในมิติการตอบสนองของพ่อแม่เมื่อเด็กโตขึ้น นอกจากพ่อแม่จะตอบสนองต่อความต้องการของเด็กแล้ว พ่อแม่ยังเรียกร้องให้เด็กทำตามความต้องการของตน ซึ่งอยู่ในมิติการเรียกร้องของพ่อแม่

จากการพิจารณาร่วมกันทั้ง 2 มิติ ตามแนวคิดของ Baumrind แล้ว Maccoby และ Martin ได้สรุปว่า แม้ว่าพ่อแม่จะให้การอบรมเลี้ยงดูกับเด็กแบบไหน แต่บางที่การรับรู้ของเด็กแตกต่างกันก็จะส่งผลต่อพฤติกรรมของเด็กได้เหมือนกัน จึงได้แบ่งรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบที่ 4 เพิ่มจากที่ Baumrind ได้แบ่งไว้ซึ่งเป็นการผสมผสานกันระหว่างการไม่สนใจหรือการปฏิเสธเป็นการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (Indifferent or negligent or Uninvolved)

4.การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (Indiffent or negligent or Uninvolved) คือ พ่อแม่ไม่สนใจที่จะตอบสนองต่อความต้องการของเด็ก และไม่เรียกร้องในตัวเด็ก เฉยเมย และไม่มี ความสนใจในตัวของเด็ก ส่วนมากพ่อแม่ที่ให้การอบรมเลี้ยงดูแบบนี้จะเกิดจากพ่อแม่ที่มีความเครียด ซึมเศร้า และมีความกดดันในชีวิตประจำวัน มีเวลาให้เด็กน้อย สรุปรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูทั้ง 4 แบบ แยกตามมิติได้ 2 มิติ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู 4 แบบ จำแนกตามมิติ 2 มิติ
(Maccoby & Martin, 1983)

	การยอมรับ การตอบสนอง ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง	การปฏิเสธ การไม่ตอบสนอง ยึดพ่อแม่เป็นศูนย์กลาง
การเรียกร้อง การควบคุม	พ่อแม่แบบดูแลเอาใจใส่	พ่อแม่แบบใช้อำนาจควบคุม
การไม่เรียกร้อง	พ่อแม่แบบรักตามใจ	พ่อแม่แบบปล่อยปละละเลย

ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของ Baumrind, Maccoby & Martin(1983) เพราะสามารถอธิบายรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูได้อย่างเหมาะสมกับเด็กทุกวัย

การอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็กตอนกลาง

จากแนวคิดเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูนั้นพบว่า พ่อแม่จะมีวิถีเลี้ยงดูบุตรในแต่ละวัยแตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มอายุขึ้นอยู่กับการเรียกร้องของพ่อแม่และการตอบสนองต่อความต้องการของเด็ก (Maccoby, 1984; Roberts, Block, & Block, 1984 cited in Baumrind, 1975) ส่วนการ อบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่กับวัยเด็กตอนกลางนั้นจะพบว่า เด็กจะตื่นเต้นกับการได้รับบทบาทใหม่ในสังคมนอกเหนือจากบ้านโดยเด็กใช้เวลาส่วนมากอยู่กับเพื่อน ซึ่งจะทำให้มีเวลาในการมีปฏิสัมพันธ์ของเด็กกับพ่อแม่ลดน้อยลงไป จากการศึกษานี้ของ Hill & Stafford (Hill Stafford, 1980 cited in Maccoby & Martin, 1983) โดยการจดบันทึกของพ่อแม่เกี่ยวกับการทำกิจกรรมร่วมกันในครอบครัวของเด็กวัย 5-12 ปี พบว่า พ่อแม่และเด็กจะใช้เวลาในการมีปฏิสัมพันธ์กันในเรื่องการดูแลเอาใจใส่ อ่านหนังสือร่วมกัน อบรมสั่งสอนและเล่นกับเด็กน้อยลงกว่าในช่วงที่เด็กอยู่ในวัยก่อนเข้าเรียน

เด็กในวัยนี้เริ่มที่จะไม่ต้องการพึ่งพาผู้ใหญ่ เขาจะตื่นเต้นกับบทบาทใหม่ของตน เด็กต้องการแสดงให้พ่อแม่ของเขาเห็นว่า เขาสามารถที่จะทำสิ่งต่างๆได้ด้วยตัวเอง ดังนั้นพ่อแม่จะต้องเปลี่ยนแปลงรูปแบบการอบรมเลี้ยงดู โดยการพยายามให้การสนับสนุนเด็กให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง และพูดคุยซักถามเด็กเกี่ยวกับการทำกิจกรรมต่างๆร่วมกับเพื่อนของพวกเขา เพราะเพื่อนจะมี

อิทธิพลกับเด็กในวัยนี้มาก พ่อแม่จะต้องให้คำปรึกษากับเด็กและเป็นที่ปรึกษาให้แก่เด็กเมื่อเด็กประสบปัญหาที่คับข้องใจจากโรงเรียน (Maccoby & Martin, 1983)

Maccoby & Martin (1983) กล่าวถึงรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบดูแลเอาใจใส่จะส่งผลที่ดีต่อเด็กวัยนี้มากเพราะในการให้เหตุผล คำแนะนำ และให้การชี้แนะต่อเด็กในการทำกิจกรรมต่าง ๆ นั้นจะทำให้เด็กมีความสามารถในการแก้ปัญหา หรือมองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเองได้ดี

เมื่อเด็กแสดงให้พ่อแม่เห็นว่า พวกเขาสามารถกระทำการต่าง ๆ ด้วยตัวเองได้บ้างแล้ว พ่อแม่จะเริ่มควบคุมเด็ก แต่ไม่ได้หมายความว่า จะควบคุมทั้งหมด พ่อแม่จะเริ่มให้เด็กวัยเรียนปฏิบัติและรู้จักกับระเบียบกฎเกณฑ์ ซึ่งเด็กจะได้เรียนรู้จากสิ่งที่เขาเห็นและสามารถที่จะตัดสินใจในการปฏิบัติตามระเบียบกฎเกณฑ์ได้ดี จะเป็นการทำให้เด็กวัยเรียนเตรียมความพร้อมจากการเริ่มที่จะไม่พึ่งพาพ่อแม่เพื่อเตรียมเข้าสู่วัยรุ่น และจากการที่เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับระเบียบกฎเกณฑ์นี้ จะช่วยส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง เข้าใจถึงกฎเกณฑ์ในสังคม และเตรียมพร้อมที่จะปรับตัวได้ดีเมื่อเขาโตขึ้น และสามารถที่จะยืนหยัดอยู่ได้ด้วยตัวของเขาเอง

การร่วมเรียนรู้ในกฎระเบียบของเด็กวัยเรียน (อายุ 7-12 ปี) นั้นมีการพัฒนามาจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และเด็ก ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. พ่อแม่จะเป็นคนคอยควบคุมชี้แนะและสนับสนุนเด็ก
2. เด็กจะต้องใช้เวลาในการเผชิญกับสถานการณ์จริง
3. พ่อแม่ต้องเพิ่มความสามารถให้กับเด็ก เพื่อเด็กจะได้นำความสามารถนี้ติดตัวเด็กไปเมื่อเด็กโตขึ้น

ถึงแม้ว่าเด็กวัยนี้ต้องการความเป็นตัวของตัวเอง ไม่ต้องการที่จะพึ่งพาผู้ใหญ่แต่เด็กก็รู้ตัวของเขาดีว่าเวลาที่เขามีปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้ พ่อแม่สามารถที่จะช่วยเหลือพวกเขาในการแก้ไขปัญหาได้ ซึ่งสัมพันธ์กับการศึกษาของ Furman & Bubmester (Furman & Bubmester, 1980 cited in Maccoby & Martin, 1983)พบว่า เด็กเกรด 4 ได้บรรยายถึงพ่อแม่ของเขาว่าเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในชีวิตของพวกเขาเพราะเวลาที่เขามีปัญหาหรือได้รับอันตราย พ่อแม่จะเป็นคนที่คอยให้คำแนะนำสั่งสอนสามารถช่วยแก้ปัญหาให้พวกเขาได้ทุกเรื่อง และเด็กจะรับรู้เวลาที่เด็กต้องการความช่วยเหลือ พ่อแม่ยังพร้อมที่จะคอยช่วยเหลือและให้คำแนะนำกับเด็กในทุกเรื่อง (Maccoby & Martin, 1983) ได้มีผู้ทำการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับ การอบรมเลี้ยงดูในเด็กวัยเรียนของไทย โดยมีผู้ทำการศึกษาวิจัยกับตัวแปรแตกต่างกันไป เช่นการศึกษาของ ยาใจ จุลพงษ์ (2523) ได้ทำการศึกษาเรื่องประเภทของ การอบรมเลี้ยงดูตามการรับรู้ถึงระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูต่างกันมีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกัน

โดยนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยและแบบเข้มงวดกวดขัน มีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนที่ได้รับ การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย ส่วนนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยและแบบเข้มงวดกวดขันมีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน และนักเรียนชายและนักเรียนหญิงที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเดียวกัน มีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

ทั้งนี้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ของการอบรมเลี้ยงดูกับพฤติกรรมการให้ความร่วมมือในเด็กวัยเรียน เนื่องจากเด็กในวัยนี้จำเป็นที่จะต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในสังคมและต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยเฉพาะจากกลุ่มเพื่อน ซึ่งถ้าเด็กมีพฤติกรรมการให้ความร่วมมือในการมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนจะทำให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคมที่ดีได้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูทั้ง 4 แบบว่ามีความสัมพันธ์อย่างไรกับพฤติกรรมการให้ความร่วมมือเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบถึงรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์ต่อไป

2. แนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการให้ความร่วมมือ (Cooperative Behavior)

พฤติกรรมการให้ความร่วมมือเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมเอื้อและตามสังคม ดังจะอธิบายต่อไป

พฤติกรรมเอื้อและตามสังคม (Prosocial Behavior) ได้มีผู้ให้ความหมายของพฤติกรรมเอื้อและตามสังคม ดังนี้

Bar-tal (1976) ได้ให้ความหมายพฤติกรรมเอื้อและตามสังคมว่าเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกในทางที่ดี ทำด้วยความสมัครใจโดยไม่ต้องการสิ่งตอบแทน เป็นการกระทำที่ผู้กระทำอยู่ในสถานการณ์ที่มีอิสระ ในการตัดสินใจว่าจะช่วยหรือไม่ ซึ่งเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากภายในที่สามารถนำมาซึ่งพฤติกรรมเอื้อและตามสังคม

Wispe (Wispe, 1972 cited in Bar-tal, 1976) ได้ให้ความหมายพฤติกรรมเอื้อและตามสังคมว่า เป็นพฤติกรรมที่มีความหมายตรงข้ามกับพฤติกรรมก้าวร้าว กล่าวคือมี ความรู้สึกเห็นใจผู้อื่น เมตตาต่อคนอื่น แบ่งปัน ฯลฯ

Turner & Helm (1983) ได้ให้ความหมายของพฤติกรรมเอื้อและตามสังคมว่าเป็นพฤติกรรมที่ไวต่อความรู้สึกของคนอื่น ซึ่งมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางสังคม ประกอบด้วยพฤติกรรมย่อยหลายพฤติกรรมเช่น การให้ความร่วมมือ ความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ การแบ่งปันและการช่วยเหลือคนอื่น

กล่าวโดยสรุปคือ พฤติกรรมเอื้อและตามสังคมนำมาซึ่ง พฤติกรรมที่ดี รู้จักเห็นอกเห็นใจคนอื่น ให้ความช่วยเหลือ ให้ความร่วมมือ แบ่งปัน ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และตอบสนองต่อคนที่มีความทุกข์

ความหมายของพฤติกรรมการให้ความร่วมมือ

จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการให้ความร่วมมือเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมเอื้อและตามสังคมนับเป็นพฤติกรรมที่สำคัญในการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม และพฤติกรรมการให้ความร่วมมือนี้ไม่ว่าจะเกิดขึ้นในระดับครอบครัวหรือชุมชน จะก่อให้เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ รวมทั้งทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ในการร่วมมือทำประโยชน์ต่อบุคคลอื่นอันจะทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความร่วมมือในการสร้างสรรค์สังคมต่อไป ได้มีผู้ศึกษาและให้ความหมายพฤติกรรมการให้ความร่วมมือไว้ดังนี้

Shaw & Custanzo (1982) ได้ให้ความหมายการให้ความร่วมมือว่า เป็นกระบวนการทางสังคม ซึ่งสมาชิกของกลุ่มทุกคนสามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้โดยที่สมาชิกทุกคนช่วยกัน

May & Doob (May & Doob, 1937 cited in Marwell & Schmitt, 1975) ได้ให้ความหมายของการให้ความร่วมมือหมายถึง พฤติกรรมของบุคคลอย่างน้อยสองคนที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน และสามารถบรรลุผลสำเร็จได้

สรุปได้ว่า พฤติกรรมการให้ความร่วมมือหมายถึง พฤติกรรมของบุคคลในการกระทำกิจกรรมร่วมกับบุคคลอื่นเพื่อให้การกระทำของเขาสามารถบรรลุถึงเป้าหมายของเขาได้

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการให้ความร่วมมือ

จากการศึกษาและให้ความหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมการให้การร่วมมือจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการให้ความร่วมมือเป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคล หรือเป็นพฤติกรรมที่ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน (Interdependene) ระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปในการทำกิจกรรมนั้น ๆ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ ปัจจัยที่สำคัญต่อพฤติกรรมการให้ความร่วมมือคือปัจจัยทางสังคมประภคิต (Socialization) เช่นเดียวกับพฤติกรรมเอื้อและตามสังคม นักจิตวิทยาพบว่า วิธีการปลูกฝังพฤติกรรมการให้ความร่วมมือซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมเอื้อและตามสังคมของเด็กตามแนวทางของกระบวนการสังคมประภคิตมีดังนี้ (Purry & Bussey, 1984)

1. การอบรมเลี้ยงดู (Child - Rearing)

ผลจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูพบว่า การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่อบอุ่น (ให้ความรัก ตอบสนองต่อความต้องการของเด็ก) และพ่อแม่ที่คุ้นเคย (ลงโทษเด็ก ไม่

ตอบสนองความต้องการของเด็ก) จะมีผลต่อพัฒนาการเชื่อและตามสังคมของเด็กโดยเฉพาะ พฤติกรรมการให้ความร่วมมือกล่าวคือ พ่อแม่ที่อบอุ่นจะทำให้เด็กเกิดพฤติกรรมการให้ความร่วมมือมากกว่าพ่อแม่ที่รุนแรง ล่าเหตุเพราะ

- 1.1 พ่อแม่ที่ให้ความรักกับเด็กจะช่วยไม่让孩子มุ่งเฉพาะความต้องการของตนเองและเด็ก จะรู้สึกมีอิสระในการคิดแก้ปัญหาของตนเอง
- 1.2 พ่อแม่จะเป็นตัวแบบที่ดีในการแสดงความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
- 1.3 พ่อแม่ที่อบอุ่นจะสอนและชี้แนะให้เด็กเห็นถึงความต้องการของคนอื่นมากขึ้น
- 1.4 พ่อแม่ที่อบอุ่นจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้เด็กเกิดพฤติกรรมที่เหมาะสม

ผลการศึกษาวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับกับการศึกษาของ Hoffman (1981) ที่พบความสัมพันธ์ทางบวกระหว่างพ่อแม่ที่ให้ความอบอุ่นกับพฤติกรรมเชื่อและตามสังคม นั่นคือเด็กที่ได้รับความอบอุ่นและความรักจะมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และมีความร่วมมือกับผู้อื่นสูง

ส่วนการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่รักและตามใจกับพ่อแม่ที่ควบคุมเด็กพบว่า พ่อแม่ที่อบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมจะทำให้เด็กเกิดพฤติกรรมเชื่อและตามสังคมมากกว่าพ่อแม่ที่อบรมเลี้ยงดูแบบรักและตามใจ เพราะพ่อแม่ที่ควบคุมจะให้เด็กอยู่ในระเบียบวินัย และต้องการให้เด็กเกิดพฤติกรรมเชื่อและตามสังคมต่อความต้องการของพ่อแม่ และเป็นการสร้างนิสัยที่ดีแก่เด็ก แต่การอบรมเลี้ยงดูแบบควบคุมจะต้องไม่มากเกินไป รวมทั้งการบังคับเด็กให้กระทำในสิ่งที่เขาไม่ชอบก็ไม่ควรให้มากเกินไปด้วยเหมือนกัน เพราะจะทำให้เด็กต่อต้านและแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม นั่นคือเด็กจะไม่ยอมให้ความร่วมมือในเกือบทุกกรณี

Radke - Yarrow (1984) พบว่ารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ให้ความรักเอาใจใส่ทะนุถนอม แสดงออกซึ่งความเห็นใจคนอื่นและมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือคนที่ด้วยโอกาส จะทำให้เด็กเกิดกระบวนการการเรียนรู้ทางสังคมที่จะเข้าใจถึงความต้องการของคนอื่น กล่าวคือ การที่เด็กทารกได้รับความรัก และได้รับการตอบสนองที่ดีต่อพ่อแม่ เด็กไม่เพียงแต่เรียนรู้การเอาใจใส่จากพ่อแม่ เด็กยังรู้สึกปลอดภัยและตอบสนองต่อความต้องการของคนอื่นได้ดีอีกด้วย

ส่วนการอบรมเลี้ยงดูที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการให้ความร่วมมือ นั้น พบว่า พ่อแม่ที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรโดยใช้เงื่อนไขการให้ความรักและความชื่นชม นั้น พ่อแม่จะกำหนดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ และอธิบายว่าลูกทำไม่ถูกต้องอย่างไร และจะไม่แสดงความรักให้ลูกเห็นอีกเลยจนกว่าลูกจะแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์เสียก่อน (ชัยพร วิชาวุธ, 2524) รวมทั้งพ่อแม่ที่ให้ความสำคัญของพฤติกรรมการให้ความร่วมมือในครอบครัวโดยให้ความร่วมมือกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ย่อมทำให้เด็กตระหนักถึงความสำคัญของการให้ความร่วมมือและส่งผลให้เด็กนำไปใช้ในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นต่อไป

2. การสั่งสอนและการให้เหตุผล (Preaching and Reasoning)

การสั่งสอนและให้เหตุผลเด็กถึงผลดีของพฤติกรรมเอื้อและตามสังคมโดยวิธีให้การแนะนำว่าพฤติกรรมเอื้อและตามสังคมเป็นพฤติกรรมที่ดีและเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมตามสภาพในสังคมปัจจุบัน พร้อมทั้งให้เหตุผลแก่เด็กถึงผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นได้เมื่อแสดงออกถึงพฤติกรรมเอื้อและตามสังคม ซึ่งการสั่งสอนและให้เหตุผลจะส่งผลต่อพฤติกรรมเอื้อและตามสังคมของเด็กดังนี้คือ

1. สามารถทำให้เด็กสร้างจินตนาการของตนแทนที่การสร้างจินตนาการของคนอื่น
2. เสนอเหตุผลขั้นพื้นฐานในการฝึกวินัยและให้เด็กเคารพกฎต่าง ๆ ในสังคม
3. สามารถแนะนำให้เด็กสามารถแก้ไขในสิ่งที่เขาทำผิด
4. ช่วยให้เด็กสามารถรับรู้ถึงความต้องการของคนอื่น เมื่อต้องการความช่วยเหลือ (Perry, Bussey, 1984)

ในการสั่งสอนและให้เหตุผลเด็กต่อพฤติกรรมการให้ความร่วมมือนั้น พ่อแม่หรือครูจะมีหน้าที่ในการสั่งสอนและกล่อมเกลาคำเด็ก โดยจะสอนให้เด็กรู้ว่าหน้าที่ที่เด็กควรจะทำคืออะไร (อิทธิศักดิ์ อินทรประสิทธิ์, 2536) และให้เหตุผลในการกระทำพฤติกรรมการให้ความร่วมมือที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและต่อบุคคลอื่น ซึ่งในการสั่งสอนและให้เหตุผลนั้นเด็กจะเกิดการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติได้

3. การให้การเสริมแรงทางสังคม (Social Reinforcement)

การเสริมแรงทางสังคมมีผลต่อเด็กคือ ถ้าเด็กแสดงออกถึงพฤติกรรมการช่วยเหลือจะทำให้เด็กมีการประเมินตนเองเหมือนกับเด็กที่มีความภูมิใจเมื่อได้ช่วยเหลือคนอื่น ซึ่งเป็นพัฒนาการการรับรู้ในตนเองของเด็ก (Smith, Gelfand, Hartmann & Partlow, 1979 cited in Perry, Bussey, 1984)

ผู้ใหญ่ที่ให้คำชมเชยและการเสริมแรงทางสังคมแก่เด็ก เมื่อเด็กแสดงออกถึงการให้ความร่วมมือซึ่งเป็นพฤติกรรมเอื้อและตามสังคมพฤติกรรมหนึ่ง จะทำให้เด็กมีความตั้งใจ ภูมิใจในตัวเองและทำให้เด็กแสดงพฤติกรรมการให้ความร่วมมือมากขึ้นในอนาคต (Fischer, 1963; Gelfand, Hartmann, Cromer, Smith & Page, 1975; Grusec & Bedler, 1980)

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Slaby & Crowley (1977) ที่ทำการศึกษาโดยทดลองกับเด็กอนุบาลโดยให้กลุ่มทดลองได้ตัวเสริมแรง ด้วยการให้ครูเรียกชื่อเด็กและกล่าวชมเชยเมื่อเด็กทำดีหรือแสดงพฤติกรรมความร่วมมือเป็นเวลา 1 สัปดาห์ จากการทดลองพบว่าพฤติกรรมการให้ความร่วมมือเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน และสามารถลดพฤติกรรมที่ไม่ต้องการของเด็กได้ด้วย

ส่วนเงื่อนไขในการเสริมแรงนั้น พบว่าเด็กที่เจริญเติบโตมาในสภาพแวดล้อมที่ให้การเสริมแรงต่อพฤติกรรมการให้ความร่วมมือโดยตลอดก็จะทำให้มีพฤติกรรมการให้ความร่วมมือติดเป็นนิสัย ส่วนเด็กที่เจริญเติบโตมาในเงื่อนไขที่เน้นพฤติกรรมการแข่งขันมาโดยตลอด ก็จะมีพฤติกรรมการแข่งขันติดเป็นนิสัย ดังเช่น อินเดียแดงเผ่า HOPI กับอินเดียแดงเผ่า KWAKIUTL บนเกาะแวนคูเวอร์ ซึ่งทั้งสองเผ่า อยู่ในสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยที่เผ่า HOPI จะมีชีวิตอยู่กับเกษตรกรรมที่มีการให้ความร่วมมือกันเพื่อให้การดำรงชีวิตอยู่รอดได้ ดังนั้นเด็กเผ่า HOPI จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูให้เป็นคนที่ให้ความร่วมมือกันตลอดเวลา (ไวรัช เจียมบรรจง, 2523) ดังนั้นคนในเผ่านี้จะยึดการร่วมมือเป็นคุณธรรม ส่วนการแข่งขันซึ่งดีชิงเด่นกัน การก้าวร้าว ซึ่งกันและกัน เป็นสิ่งที่คนเผ่านี้ไม่ยอมรับและเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ (อรัทัย ชื่นมนุชย์, 2521) ส่วนเผ่า KWAKIUTL สังคมจะขึ้นกับเศรษฐกิจแบบที่ต้องมีการแลกเปลี่ยนสิ่งของแทนค่าจ้าง ผู้ที่มีทรัพย์สินสมบัติมากจะเป็นผู้ที่มีเกียรติ ดังนั้นจึงมีการแย่งชิงทรัพย์สินสมบัติกันเสมอ ชีวิตมีแต่การแก่งแย่งแข่งขันกันและเกิดสงครามอยู่บ่อย ๆ ด้วยเหตุผลนี้คนในเผ่านี้จึงนิยมชมชอบการแข่งขันกันอย่างรุนแรง ซึ่งแตกต่างจากเผ่าแรก (พิทยา สายหู, 2524)

4. ผลของตัวแบบต่อการพัฒนาพฤติกรรมเอื้อและตามสังคม (Modelling Influences on Prosocial development) ตัวแบบจะส่งผลถึงการมีพฤติกรรมเอื้อและตามสังคม ดังนี้คือ

1. การที่เด็กได้เห็นตัวแบบ จะทำให้เด็กซึมซาบมาตรฐานทางบุคลิกภาพของตนและต้องการที่จะแสดงพฤติกรรมให้ได้ตามมาตรฐานที่ตั้งไว้
2. ตัวแบบจะแสดงให้เห็นผลทางบวกจากการมีพฤติกรรมเอื้อและตามสังคม
3. ตัวแบบจะช่วยสอนให้เด็กรู้ว่าการช่วยเหลือคนอื่นจะส่งผลให้เด็กได้รับแต่สิ่งที่ดีๆ
4. เด็กจะประทับใจตัวแบบที่แสดงพฤติกรรมที่ดีและทำตาม

แนวคิดดังกล่าวสัมพันธ์กับงานวิจัยของ Bryan (Bryan, 1975 cited in Purry & Bussey, 1984) ที่พบว่าผู้ใหญ่ที่ให้ความอบอุ่นและมีอิทธิพลต่อเด็กจะทำให้เด็กเลียนแบบพฤติกรรมจากตัวแบบนั้นมาก

พัฒนาการทางสติปัญญาเกี่ยวกับพฤติกรรมการให้ความร่วมมือ

จากผลการศึกษากระบวนการสังคมประภคที่ส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมเอื้อและตามสังคม จะเห็นได้ว่าพ่อแม่จะเป็นบุคคลที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อเด็กมาก นอกจากนี้ Perry & Bussey (1984) ได้ศึกษาพฤติกรรมเอื้อและตามสังคมและพฤติกรรมการให้ความร่วมมือและได้ชี้ให้เห็นถึงแรงจูงใจในการแสดงออกถึงพฤติกรรมเอื้อและตามสังคมและพฤติกรรมการให้ความร่วมมือของเด็กว่าเกิดจากการมีการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของเด็กอย่างเป็นลำดับขั้น ซึ่งขึ้นอยู่กับการพัฒนาการทาง

สติปัญญา ลำดับขั้นทางสติปัญญานี้จะเป็นลักษณะของความเข้าใจในโครงสร้างและกระบวนการทางความคิดที่เป็นเอกเทศ รวมทั้งได้อธิบายถึงกระบวนการทางความคิดที่เกี่ยวกับพฤติกรรมเอื้อและตามสังคมและพฤติกรรมการให้ความร่วมมือออกเป็น 3 ระยะคือ

ระยะที่ 1 เด็กจะอยู่ในช่วงอายุ 0-7ปี หรืออยู่ในขั้นก่อนปฏิบัติการด้านรูปธรรม (Preoperational) เด็กในวัยนี้ยังยึดตนเองเป็นศูนย์กลางไม่สามารถพิจารณาถึงความต้องการของคนอื่นได้และจะตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมเฉพาะสิ่งที่ก่อให้เกิดความสุขสบายต่อตนเอง เช่น หลีกหนีจากความเจ็บปวด และสนใจเฉพาะความสุขสบาย เด็กในระดับอายุนี้อาจแบ่งปันสิ่งของให้คนอื่นเฉพาะเวลาที่เขาต้องการสิ่งตอบแทนจากคนอื่นเท่านั้น

ระยะที่ 2 อยู่ในช่วงวัยประถมศึกษา หรือขั้นปฏิบัติการด้วยรูปธรรม (Concrete Operation) เด็กจะมีโอกาสเล่นและมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน เด็กเริ่มที่จะออกสู่สิ่งแวดล้อมที่แปลกใหม่ ซึ่งการที่เด็กได้มีการปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนนั้นจะทำให้เด็กได้โต้แย้งกับเพื่อนในการร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีบทบาทแตกต่างกัน ทำให้เขาเกิดการเรียนรู้ที่จะช่วยคนอื่นและเข้าใจถึงความต้องการของคนอื่น อันเป็นปัจจัยที่ทำให้เด็กเข้าใจถึงสาเหตุของสถานการณ์นั้น ๆ หรือเด็กจะมีความภาคภูมิใจหรือมีความสุข เมื่อเขาเห็นว่าพฤติกรรมทางสังคมของพวกเขาสามารถทำให้เกิดความสุขสบายต่อบุคคลอื่นมากกว่าตนเอง

ระยะที่ 3 ช่วงเด็กวัยรุ่น หรืออยู่ในขั้นปฏิบัติการด้านนามธรรม (Formal Operational) เขาจะเริ่มเข้าใจดีถึงบทบาทสากลของสังคม รู้ถึงความต้องการของคนอื่น รู้ถึงผลดีผลเสียในการแสดงพฤติกรรมทางสังคมซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมเอื้อและตามสังคม

จากกระบวนการทางความคิดของเด็กที่กล่าวมา พบว่าการที่เด็กได้เล่นหรือมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนนั้นก็จะเป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยปลูกฝังพฤติกรรมการให้ความร่วมมือ โดยเฉพาะการเล่นกับกลุ่มเพื่อน ซึ่งตรงแนวคิดทฤษฎีปัญญานิยมของ Piaget (1962) พบว่า การที่เด็กได้เล่นหรือมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน จะทำให้เด็กได้พัฒนาทักษะในการติดต่อสื่อสารกับเพื่อน มีโอกาสที่ดีในการร่วมทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับเพื่อน เข้าใจบทบาททางสังคมของตนเองกับเพื่อน รวมทั้งยังทำให้เด็กสามารถผสมผสานความสามารถทางสังคม และความสามารถทางสติปัญญาเข้าด้วยกัน พร้อมทั้งเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้บทบาทการให้ การแบ่งปัน การรอคอย และการให้อภัย ซึ่งจะช่วยให้เด็กลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง รู้จักเหตุและผล ส่งผลให้เด็กเรียนรู้ทักษะทางสังคม เด็กจะมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น เรียนรู้ถึงความรู้สึกหรือความต้องการของผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Mollie & Rossell (1978) ที่ว่าการเล่นกับเพื่อนของเด็กวัยเรียนเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะทำให้เด็กเข้าใจถึงองค์ประกอบของสังคม บทบาทของตนเอง

ลำดับเหตุผลทางจริยธรรมในการเล่นกับเพื่อน เรียนรู้การให้และการรับ รู้จักร่วมมือกันในการเล่นซึ่งจะนำมาซึ่งพฤติกรรมเอื้อและตามสังคมและพฤติกรรมการให้ความร่วมมือ

Parten (Parten, 1932) กล่าวว่า การเล่นแบบสัมพันธ์เชื่อมโยง (associative play) เป็นพฤติกรรมที่เด็กจะแสดงออกโดยการเล่นกับเด็กคนอื่น มีการยืมและให้ยืมของเล่นแต่ไม่ได้แบ่งงานกันหรือจะทำงานให้เป็นระบบ ส่วนการเล่นแบบร่วมมือหรือการจัดการเล่นเป็นระบบ(Cooperative or organized supplementary play) เด็กจะแสดงพฤติกรรมออกโดยเล่นในกลุ่มที่รวมตัวกันขึ้นเพื่อทำบางสิ่ง รู้จักแบ่งงานกัน รู้จักบทบาทของตน รู้จักร่วมมือกันทำกิจกรรมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

Orlick (Orlick, 1979 อ้างถึงใน วีระพร, 2539) เห็นด้วยกับการปลูกฝังพฤติกรรมทางสังคม เช่น การร่วมมือ การแบ่งปัน การเสียสละ โดยผ่านการเล่น และเชื่อว่าการเล่นมีศักยภาพอย่างมากที่จะช่วยให้เด็กเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและผู้อื่น ตลอดจนการเรียนรู้เพื่อจะอยู่ในสภาพแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการเล่นจึงเป็นสื่อกลางที่ดีที่จะสอนให้เด็กเรียนรู้พฤติกรรมการให้ความร่วมมือเพราะการเล่นสามารถจูงใจให้เด็กกระทำการต่าง ๆ ได้

นอกจากนั้นเขาได้ศึกษาสภาพการเล่นของเด็กทั้งในลักษณะการแข่งขัน และการร่วมมือ พบว่าการเล่นแบบร่วมมือจะช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมการให้ความร่วมมือในสถานการณ์อื่นในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้น สำหรับเด็กอนุบาลการเล่นแบบร่วมมือยังมีผลในการเพิ่มพฤติกรรมเอื้อเพื่ออีกด้วย

ความคิดของเขาตรงกับแนวความคิดของ Flavell (Flavell, 1977) ที่ได้กล่าวถึงพฤติกรรมการให้ความร่วมมือเกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน เพราะการเล่นกับเพื่อน เด็กอาจจะเกิดการขัดแย้งกับเพื่อน หรือเกิดข้อโต้แย้งกับคนอื่น ๆ ทำให้เด็กค้นหาตัวเองและบังคับตัวเองให้ตรวจสอบการรับรู้ว่าผู้อื่นมีความต้องการอย่างที่ตนต้องการด้วย เด็กจะเริ่มปรับแนวความคิดความเข้าใจ ของตนเองกับผู้อื่น ซึ่งจะทำให้เด็กรับรู้ว่าผู้อื่นก็มีความต้องการอย่างที่ตนเองต้องการเช่นกัน และจะทำให้เด็กเริ่มปรับแนวความคิด โดยลดการยึดตนเองเป็นศูนย์กลางลง

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมการให้ความร่วมมือเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมเอื้อและตามสังคมซึ่งการที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social interaction) โดยเฉพาะการเล่นกับกลุ่มเพื่อน กระบวนการสังคมประกิตและการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่จะทำให้เด็กรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักเสียสละ รู้จักให้ความร่วมมือ เด็กจะเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับ ทำให้เด็กรู้สึกเห็นใจผู้อื่น (sympathy) เข้าใจในความต้องการของผู้อื่น อันจะนำไปสู่พฤติกรรมเอื้อและตามสังคมและพฤติกรรมให้ความร่วมมือ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการอยู่รวมกันกับผู้อื่นต่อไปในสังคม

3.แนวคิดเกี่ยวกับสังคมมิติ

สังคมมิติเป็นแบบทดสอบชนิดหนึ่งที่ใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์และระดับความสัมพันธ์ของบุคคลภายในกลุ่มและเป็นแนวทางในการอธิบายถึงโครงสร้างของกลุ่มโดยตรง (Northway, 1955) ในปัจจุบันได้มีการใช้อย่างแพร่หลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาระดับโรงเรียน ภายในห้องเรียน สังคมมิติจะทำให้เข้าใจถึงความสัมพันธ์ของนักเรียนในกลุ่มต่าง ๆ ว่าเด็กคนไหนเป็นที่ยอมรับของเพื่อนหรือเด็กคนใดจะไม่ใช่ที่ยอมรับของเพื่อน อันจะทำให้รู้ถึงลักษณะทางอารมณ์-สังคมของเด็ก จะทำให้ครูมีความเข้าใจและช่วยเด็กให้มีพัฒนาการทางสังคมที่ดีต่อไปได้ด้วยความคิดที่ว่าหากเด็กไม่ได้รับการยอมรับจากเพื่อนจะทำให้มีผลต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพ

Moreno (1953) ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับสังคมมิติว่า "เป็นการศึกษาทางคณิตศาสตร์เกี่ยวกับคุณลักษณะทางจิตใจของบุคคล เป็นการทดสอบเกี่ยวกับผลที่ได้จากการใช้วิธีการทางปริมาณตัวเลข"

สำหรับเครื่องมือที่ใช้วัดความสัมพันธ์ของบุคคลภายในกลุ่มเรียกว่า แบบวัดสังคมมิติ (Sociometric Test) ซึ่งแบบทดสอบนี้ประกอบด้วยคำถามที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละสถานการณ์ขึ้นอยู่กับโครงสร้างของกลุ่ม ระดับอายุของสมาชิกและตามลักษณะของกลุ่ม ยกตัวอย่างเช่น ให้นักเรียนเลือกเพื่อนที่ต้องการเล่นด้วยมากที่สุด 3 ชื่อ

หากนำแบบทดสอบสังคมมิตินี้ไปใช้อย่างถูกวิธีและตามจุดมุ่งหมายของแบบทดสอบแล้วจะทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ของบุคคลภายในกลุ่ม รู้รายละเอียดเกี่ยวกับฐานะเชิงสังคมของบุคคลแต่ละคน ทำให้เข้าใจกลุ่มบุคคลนั้น ๆ เพิ่มขึ้นในฐานะที่เป็นเอกัตบุคคลและในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคมกลุ่มหนึ่งด้วย (การทดสอบเพื่อแนะแนว, 2510)

สังคมมิติมีความสำคัญมากเพราะการที่เด็กได้มาอยู่ร่วมกันภายในห้องเรียนทำให้เกิดความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ครูสามารถใช้สังคมมิติในการศึกษาถึงพัฒนาการทางสังคมของเด็กในวัยต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี (บุญยิ่ง เจริญยิ่ง, 2508)

จากการศึกษาสังคมมิติกับพัฒนาการทางสังคมของMoreno (1953) พบว่าผลจากสังคมมิติสามารถแบ่งพัฒนาการทางสังคมของเด็กได้ 3 ขั้นคือ

1. วัยเด็กถึงอายุ 7-9 ปี อยู่บนขั้นเตรียมการเข้าสู่สังคมคือ เด็กวัยนี้ยังไม่รู้จักร่วมมือกันเท่าใดนัก การเลือกเพื่อนก็เป็นไปอย่างไม่มีจุดหมายขึ้นกับโอกาส มีการเลือกกันและกันเพียงเล็กน้อย โดยเฉพาะเด็กที่มีอายุน้อยที่สุดในกลุ่มจะถูกเพื่อนในกลุ่มเลือกน้อย
2. เด็กอายุ 7-9 ปี ถึง 13-14 ปี เด็กจะอยู่ในระยะที่รู้จักการร่วมมือกัน เริ่มมีพัฒนาการทางสังคมดีขึ้น รู้จักเลือกกันและกันมากขึ้นและมีจำนวนผู้ถูกปฏิเสธน้อยลง

3. เด็กอายุ 13-14 ปีขึ้นไป อยู่ในระยะที่ 2 ของการรู้จักเข้าสังคม เด็กจะรู้จักร่วมมือกับผู้อื่นอย่างเต็มที่ รู้จักผ่อนปรนและเอาอกเอาใจผู้อื่นยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

โมเรโน (1953) กล่าวว่า ถ้าจะแบ่งเด็กออกเป็นวัยต่าง ๆ ตามความสัมพันธ์ระหว่างเพศจะได้ดังนี้คือ

1. ก่อนอายุ 6-8 ปี ในการเลือกเพื่อนเด็กไม่ค่อยถือว่าเป็นเพศเดียวกันกับตนหรือไม่ ขึ้นอยู่กับความพอใจโดยไม่คำนึงถึงเพศ

2. อายุ 8-13 ปี เด็กจะเริ่มเลือกเพศเดียวกับตนเป็นครั้งแรก

3. อายุ 13-15 ปีขึ้นไป เด็กจะเลือกเพื่อนโดยไม่คำนึงว่าเป็นเพศเดียวกันกับตนหรือไม่อีกครึ่งหนึ่ง แต่ในบางรายก็จะเลือกเพื่อนต่างเพศบ้าง เด็กที่มีอายุ 13-17 ปีขึ้นไปอาจจะกลับมาเลือกเพื่อนเพศเดียวกันมากกว่าในชั้นที่ 2 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย

ในการสร้างแบบทดสอบสังคมมิตินั้น ผู้สร้างจำเป็นจะต้องพยายามค้นหาสถานการณ์บางชนิดที่จะเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีโอกาสสังสรรค์กันอย่างแท้จริงและคำถามทางสังคมมิติจะต้องจัดทำขึ้นอย่างระมัดระวังตามลักษณะของธรรมชาติในแต่ละกลุ่ม นอกจากนี้ในการสร้างแบบสอบถามสังคมมิติ โมเรโน (1953) ได้ย้ำให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่มแต่ละกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นทางด้านค่านิยม จุดมุ่งหมายและปฏิติวสัย ซึ่งจะเกิดและเป็นอย่างเด่นชัด นับตั้งแต่วินาทีที่กลุ่มเริ่มรวมตัวกันแล้วและในสถานการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้จะถูกนำมาศึกษาและแปลสภาพเป็นคำถามเบื้องต้นของสังคมมิติที่เราเรียกว่า criteria ซึ่งในสังคมมิติมักจะเริ่มจาก criteria แคบๆ ไปสู่กว้างๆ ส่วนจำนวนที่เลือกควรจำกัดให้มีเพียง 3-4 คน ในแต่ละสถานการณ์เพราะถ้ามากกว่านั้นจะก่อให้เกิดความไม่แน่ใจในการเรียงลำดับ

ตามปกติแล้วทฤษฎีทางสังคมมิติที่เกี่ยวกับการทำแบบทดสอบนั้นมีดังนี้คือ

1. ผู้ที่ตอบคำถามนั้นย่อมมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ซึ่งกันและกันโดยตั้งแต่ 1 ประเภทขึ้นไปอยู่แล้ว

2. เกณฑ์ที่เลือกมาใช้ในการตั้งคำถามมักจะเป็นประเภทที่ผู้ตอบสามารถทำได้โดยไม่ต้องเสียเวลาคิดนาน

3. หวังว่าผู้ที่ตอบคำถามจะตอบด้วยความสุจริตใจเนื่องจากมีแรงจูงใจอยู่บ้าง

4. เกณฑ์ที่เลือกใช้ในการตั้งคำถามจะมีความแน่นอน

ลักษณะของคำถามมักจะออกมาในรูปของคำถามในทางบวกมากกว่าที่จะออกมาในทางลบคำถามทางบวกมักจะใช้มากและไม่ทำให้เกิดความรู้สึกที่ผู้ตอบลำบากใจเหมือนคำถามในทางลบ

ผลพลอยได้จากการศึกษาลังคมมิติ ทำให้ทราบถึงลักษณะบุคลิกภาพของบุคคลได้เช่นกัน

1. ถ้าบุคคลเป็นที่นิยมมากและในขณะเดียวกันก็มีผู้รังเกียจมากแสดงว่าบุคคลผู้นั้นมีบุคลิกภาพที่ขัดแย้งกัน เช่น ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับประชาชนโดยตรงมีลักษณะเช่นนี้คือ มีทั้งคนรักและคนเกลียด

2. ถ้าบุคคลเป็นที่นิยมมาก และมักมีผู้รังเกียจน้อยแสดงถึงลักษณะที่รุ่มรวยที่บุคคลมีต่อกลุ่ม ส่วนใหญ่จะได้แก่ผู้นำที่สนับสนุนหรือเสนองาน ค่านิยมของกลุ่ม

3. ถ้าบุคคลได้รับความนิยมน้อยและไม่ได้รับการรังเกียจมาก ปกติจะไม่ได้รับการยอมรับและการสนับสนุนจากกลุ่ม

4. ถ้าบุคคลไม่เป็นที่นิยมมากหรือไม่ได้รับการรังเกียจมาก จะแสดงถึงลักษณะของบุคลิกภาพที่ไม่จัดว่าเด่น มักไม่ค่อยยุ่งวุ่นวายกับผู้อื่นและปลีกตัวไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจการมากนัก

ข้อควรระวังในการทำสังคมมิติคือ

1. ก่อนการทดสอบกับกลุ่มใด ๆ ก็ตาม จำเป็นที่จะต้องสร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในระหว่างสมาชิกของกลุ่มเสียก่อน การสำรวจสังคมมิติที่จะได้ผลดี บุคคลในกลุ่มจะต้องมีการแสดงความสัมพันธ์ให้ปรากฏรูปร่างเสียก่อน

2. ลักษณะบรรยากาศภายในห้อง ไม่ควรมีลักษณะที่ตึงเครียด ความสัมพันธ์ระหว่างครูและเด็กควรอยู่ในระดับที่ดีเพราะไม่เช่นนั้นอาจทำให้เด็กไม่กล้าเลือกเพื่อนอย่างที่ต้องการที่จะเลือกแต่กลับเลือกคนที่เด็กคิดว่าครูชอบได้ (สุรางค์ ไคว้ตระกูล, 2529) ควรจะพยายามจัดบรรยากาศให้เป็นไปตาม ธรรมชาติให้มากที่สุด

3. เพื่อให้เกิดความสะดวกในการจดจำชื่อเพื่อน อาจเขียนรายชื่อของเด็กทั้งหมดลงบนกระดานดำ เป็นการช่วยเด็กที่สะกดชื่อเพื่อนไม่ถูก สำหรับผู้ที่ไม่มาในวันทำแบบทดสอบ ควรจะเรียกมาทดสอบเป็นการส่วนตัวเพื่อความสมบูรณ์ทางสถิติด้วย

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นว่าสังคมมิติเป็นวิธีการที่ทำให้ รู้ถึงความสัมพันธ์และระดับของความสัมพันธ์ของบุคคลภายในกลุ่ม ทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้องรู้ถึงสภาวะอารมณ์-สังคมของเด็กและเข้าใจถึงพัฒนาการทางสังคมของเด็ก จากการศึกษาพัฒนาการทางสังคมในเด็กวัยเรียนของ Moreno (1953) พบว่าเด็กรู้จักการให้ความร่วมมือกัน เริ่มมีพัฒนาการทางสังคมที่ดีขึ้นและสามารถรับรู้ถึงความสัมพันธ์และพฤติกรรมของเพื่อนได้ดี ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำแบบวัดสังคมมิติมาใช้เป็นเครื่องมือในการประเมิน พฤติกรรมการให้ความร่วมมือจากเพื่อน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูและพฤติกรรมการให้ความร่วมมือและสังคมมิติ

วารินทร์ ม่วงสุวรรณ (2518) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความรักและแบบควบคุมกับการมีวินัยทางสังคม

ผลการศึกษาพบว่าวัยรุ่นที่รายงานว่าตนได้รับความรักจากบิดามารดามาก เป็นบุคคลที่มีความเชื่อใฝ่ใฝ่มากกว่าวัยรุ่นที่ได้รับความรักจากบิดามารดาน้อย ในทำนองเดียวกัน วัยรุ่นที่ถูกควบคุมมากจะมีความเชื่อใฝ่ใฝ่มากกว่าวัยรุ่นที่ถูกควบคุมน้อยจะทำให้เด็กทำตามความต้องการของตนเองโดยไม่คำนึงถึงความต้องการของคนอื่น ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้สอบถามวัยรุ่นถึงการปฏิบัติตัวของมารดาในการส่งเสริมพฤติกรรมเชื่อใฝ่ใฝ่ต่อพวกพ้องและต่อผู้อื่นของวัยรุ่นด้วยปรากฏว่ายิ่งมารดาให้รางวัลและสนับสนุนการแสดงความเชื่อใฝ่ใฝ่มากเท่าใด บุตรจะยิ่งมีความเชื่อใฝ่ใฝ่มากเท่านั้น และมารดาส่วนมากโดยเฉพาะในต่างจังหวัด ได้สนับสนุนการเชื่อใฝ่ใฝ่ต่อพวกพ้องมากกว่าการเชื่อใฝ่ใฝ่ต่อผู้อื่น ซึ่งทำให้วัยรุ่นในต่างจังหวัดมีความเชื่อใฝ่ใฝ่ต่อพวกพ้องมากกว่าวัยรุ่นในกรุงเทพฯ ด้วย นอกจากนี้วัยรุ่นหญิงยังมีความเชื่อใฝ่ใฝ่มากกว่าวัยรุ่นชาย อันเนื่องมาจาก การอบรมเลี้ยงดูที่วัยรุ่นได้รับต่างกัน กล่าวคือวัยรุ่นหญิงรายงานว่าได้รับความรักมากกว่า และในขณะเดียวกันก็ถูกควบคุมมากกว่าวัยรุ่นชาย

DeKovic & Janssens (1992) ได้ศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูกับสถานะทางสังคมมิติของเด็ก

โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเพื่อพิสูจน์ว่ารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูไม่ได้ส่งผลต่อสถานะทางสังคมมิติโดยตรงแต่พฤติกรรมเชื่อใฝ่ใฝ่และตามสังคมจะเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูกับสถานะทางสังคมมิติของเด็ก

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เป็นเด็กจำนวน 112 คน มีอายุระหว่าง 6-11 ปี และพ่อแม่ของเขา โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากการวัดทางสังคมมิติ เป็นเด็กที่ได้รับการยอมรับจากเพื่อนจำนวน 54 คน เพศชาย 28 คน และเพศหญิง 28 คน และเด็กที่ไม่ได้รับการยอมรับจากเพื่อนเป็นเพศชายจำนวน 28 คน และเพศหญิง จำนวน 28 คน

วิธีดำเนินการ

1. ให้เพื่อนทำการประเมินพฤติกรรมเชื่อใฝ่ใฝ่และตามสังคม ของกลุ่มตัวอย่างโดยทำแบบวัดทางสังคมมิติ
2. ให้ครูประจำชั้น ทำการวัดเพื่อประเมินพฤติกรรมเชื่อใฝ่ใฝ่และตามสังคมจากการทำแบบวัดเพื่อประเมินพฤติกรรมเชื่อใฝ่ใฝ่และตามสังคมของนักเรียน
3. ผู้วิจัยทำการสังเกตการณ์ปฏิสัมพันธ์ของพ่อแม่และลูกในสถานการณ์การช่วยกันแก้ปัญหา

ผลการทดลองพบว่าไม่เป็นไปตามสมมุติฐานของรูปแบบที่ตั้งไว้ว่ารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูส่งผลกระทบต่อสถานะทางสังคมมิติของเด็กโดยมีพฤติกรรมเอื้อและตามสังคมเป็นตัวเชื่อมโยง แต่กลับพบว่ารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูจะส่งผลกระทบต่อสถานะทางสังคมมิติของเด็กได้ จะต้องผ่านกระบวนการอื่นนอกเหนือจากพฤติกรรมเอื้อและตามสังคม โดยผู้วิจัยเสนอว่าน่าจะเป็นการมีความสามารถทางสังคมของเด็กและการคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ของเด็กกับเพื่อน

Radke – Yarrow (1984) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูกับกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม

พบว่ารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่พ่อแม่ให้ความรักเอาใจใส่ ทะนุถนอม แสวงออกซึ่งความรู้สึกเห็นใจคนอื่น และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือคนที่ด้อยโอกาส จะทำให้เด็กเกิดกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่จะเข้าใจถึงความต้องการของคนอื่น ซึ่งทำให้เด็กมีการตอบสนองต่อความรู้สึกคนอื่น กล่าวคือ เด็กได้รับความรักและการตอบสนองที่ดีจากพ่อแม่ เด็กไม่เพียงแต่เรียนรู้การเอาใจใส่จากพ่อแม่ เด็กยังรู้สึกปลอดภัยและตอบสนองความต้องการต่อคนอื่นได้ดีอีกด้วย

Smith, Gelfand, Hartmann & Partlow (Smith, Gelfand, Hartmann & Partlow, 1979 cited in Purry, Bussey, 1984) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูกับพฤติกรรมที่เหมาะสม

พบว่าพ่อแม่ที่ให้การอบรมเลี้ยงดูแบบอบอุ่นจะทำให้เด็กเกิดความรู้สึกที่ดี และการที่พ่อแม่ให้การเสริมแรงเมื่อมีพฤติกรรมที่ดีจะส่งผลทำให้เด็กเกิดพฤติกรรมที่เหมาะสมเพราะถ้าเด็กแสดงพฤติกรรมที่ดีจะทำให้เด็กมีการประเมินตนเอง เหมือนกับเด็กที่มีความภูมิใจเมื่อได้ช่วยเหลือคนอื่น ซึ่งเป็นการพัฒนาการรับรู้ในตนเองของเด็กส่วนการที่พ่อแม่ที่ให้คำชมเชยและให้การเสริมแรงทางสังคมเมื่อเด็กแสดงออกถึงพฤติกรรมการให้ความร่วมมือนั้นจะส่งผลให้เด็กมีความภูมิใจและตั้งใจที่จะแสดงพฤติกรรมการให้ความร่วมมือมากขึ้นในอนาคต

จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นจะพบว่าการอบรมเลี้ยงดูเป็นส่วนหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อลักษณะของพฤติกรรมเอื้อและตามสังคมและพฤติกรรมการให้ความร่วมมือ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ดี ที่ควรให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้กับบุคคลทุกวัยเพื่อที่สังคมจะได้สงบสุข โดยเฉพาะวัยเด็กจะต้องมีการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่นในสังคมอีกนาน ถ้าเด็กรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รู้จักเสียสละ มีการให้ความร่วมมือ เด็กจะเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับจะทำให้เด็กรู้สึกเห็นใจผู้อื่น เข้าใจในความต้องการของผู้อื่นอันจะนำไปสู่พฤติกรรมเอื้อและตามสังคมซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นต่อไปในสังคม

จากการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมเอื้อและตามสังคม กับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูจะเห็นได้ว่าได้มีผู้ทำการศึกษาเฉพาะมิติใดมิติหนึ่งของการอบรมเลี้ยงดูเช่น อิทธิพลของพ่อแม่ที่อบอุ่นและพ่อแม่ที่เจตนาร้ายคือ พ่อแม่ที่อบอุ่นจะมีการตอบสนองต่อเด็ก และพ่อแม่ที่เจตนาจะไม่ให้การตอบ

สนองต่อเด็กอันเป็นมิติการตอบสนองของพ่อแม่ และอิทธิพลของพ่อแม่ที่รักตามใจและพ่อแม่ที่ใช้ อำนาจควบคุม ซึ่งเป็นการศึกษาแค่มิติข้อเรียกร้องของพ่อแม่ โดยพ่อแม่ที่รักตามใจจะไม่มีข้อเรียกร้องจากบุตร

อย่างไรก็ตามยังไม่เคยมีการศึกษาพฤติกรรมการให้ความร่วมมือกับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูตามแนวคิดของ Baumrind, Maccoby & Martin (1983) ทั้ง 4 แบบ เพราะรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูในแต่ละแบบนี้สามารถที่จะอธิบายได้ทั้งมิติการเรียกร้องของพ่อแม่ได้ชัดเจน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการให้ความร่วมมือกับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกันตามแนวคิดดังกล่าว

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการให้ความร่วมมือกับรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูตามการรับรู้ของตนเองที่แตกต่างกัน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6

สมมุติฐานในการวิจัย

เด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่แตกต่างกันจะมีคะแนนพฤติกรรมการให้ความร่วมมือแตกต่างกันโดยเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบเอาใจใส่จะมีพฤติกรรมการให้ความร่วมมือสูงกว่าแบบอื่น

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 ทั้งเพศหญิงและเพศชาย ภาครัฐบาล สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดยโสธร

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

2.1 ตัวแปรต้นคือ เด็กนักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดู 4 ประเภทได้แก่

1. การอบรมเลี้ยงดูแบบดูแลเอาใจใส่
2. การอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม
3. การอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ
4. การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

2.2 ตัวแปรตามคือ พฤติกรรมการให้ความร่วมมือ ได้แก่

1. คะแนนความร่วมมือจากแบบวัดสังคมมิติ
2. คะแนนจากแบบสอบถามครูประเมินพฤติกรรมการให้ความร่วมมือ

คำจำกัดความ

1. รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู (Parenting Styles) ตามการรับรู้ของตนเอง หมายถึง การรับรู้ของเด็กถึงพฤติกรรมที่พ่อแม่ หรือผู้ปกครองปฏิบัติต่อเด็กทั้งด้านคำพูดและการกระทำ ซึ่งเป็นการสื่อถึงความรู้สึก และอารมณ์ของผู้กระทำที่มีต่อเด็ก ในงานวิจัยนี้ รูปแบบการอบรมเลี้ยงดู วัดได้โดยใช้มาตรวัดการอบรมเลี้ยงดู

1.2 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบใช้อำนาจควบคุม (Authoritarian Parenting Style) หมายถึง การที่เด็กรับรู้ว่ามีพ่อแม่อบรมเลี้ยงดูโดยมีการควบคุม และเรียกร้องให้เด็กทำตามความต้องการของพ่อแม่ ในขณะที่เดียวกันพ่อแม่ก็ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ด้วยการปฏิเสธและไม่ตอบสนองต่อความต้องการของเด็ก

1.3 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบดูแลเอาใจใส่ (Authoritative Parenting Style) หมายถึง การที่เด็กรับรู้ว่ามีพ่อแม่อบรมเลี้ยงดูโดยมีการควบคุม และเรียกร้องให้เด็กทำตามความต้องการของพ่อแม่ ในขณะที่เดียวกันพ่อแม่ก็ยึดตัวเด็กเป็นศูนย์กลาง ด้วยการยอมรับและตอบสนองต่อความต้องการของเด็ก

1.4 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบรักตามใจ (Permissive Parenting Style) หมายถึง การที่เด็กรับรู้ว่ามีพ่อแม่อบรมเลี้ยงดูโดยไม่มีมีการควบคุม และไม่เรียกร้องให้เด็กทำตามความต้องการของพ่อแม่ ในขณะที่เดียวกันพ่อแม่ก็ยึดตัวเด็กเป็นศูนย์กลาง ด้วยการยอมรับและตอบสนองต่อความต้องการทุกอย่างของเด็ก

1.5 รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย (Indifferent and Uninvolved Parenting Style) หมายถึง การที่เด็กรับรู้ว่ามีพ่อแม่อบรมเลี้ยงดูโดยไม่มีมีการควบคุม และไม่เรียกร้องให้เด็กทำตามความต้องการของพ่อแม่ ในขณะที่เดียวกันพ่อแม่ก็ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ด้วยการปฏิเสธและไม่ตอบสนองต่อความต้องการของเด็ก

2. พฤติกรรมการให้ความร่วมมือ หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลในการทำกิจกรรมร่วมกับบุคคลอื่น ซึ่งต่างก็มุ่งไปยังเป้าหมายเดียวกัน พฤติกรรมการให้ความร่วมมือได้จากการแสดงพฤติกรรมการให้ความร่วมมือกับเพื่อน ในงานวิจัยนี้วัดได้โดยใช้แบบวัดสังคมนิยมและพฤติกรรมการให้ความร่วมมือที่ได้จากการประเมินโดยครูประจำชั้นโดยใช้แบบสอบถามครูประเมินพฤติกรรมการให้ความร่วมมือ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถนำมาเป็นแนวทางในการส่งเสริมและแนะนำพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้คำแนะนำหรือให้การอบรมเลี้ยงดูถึงรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการให้ความร่วมมือ
2. เพื่อให้ครูทราบถึงความสัมพันธ์ภายในห้องเรียนของนักเรียนแต่ละคนกับพฤติกรรมการให้ความร่วมมือของเด็ก